

SYSTEM PRAWA PRACY

REDAKTOR NACZELNY

KRZYSZTOF W. BARAN

TOM XII

ZATRUDNIENIE

ADMINISTRACYJNOPRAWNE

REDAKCJA NAUKOWA

KRZYSZTOF W. BARAN

PRZEMYSŁAW SZUSTAKIEWICZ

ELŻBIETA URA

Wolters Kluwer

SYSTEM PRAWA PRACY

REDAKTOR NACZELNY

KRZYSZTOF W. BARAN

TOM XII

ZATRUDNIENIE

ADMINISTRACYJNOPRAWNE

REDAKCJA NAUKOWA

KRZYSZTOF W. BARAN

PRZEMYSŁAW SZUSTAKIEWICZ

ELŻBIETA URA

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Sekretarze tomu

Izabela Florczak, Katarzyna Jaworska

Autorzy

Renata Babińska-Górecka (rozdział 14)

Krzysztof Wojciech Baran (rozdział 23)

Michał Barański (rozdział 22)

Jarosław Dobkowski (rozdział 1)

Izabela Florczak (rozdział 4)

Małgorzata Grześków (rozdziały 5, 21)

Katarzyna Jaworska (rozdział 13)

Bogdan Jaworski (rozdział 17 pkt 2–4)

Konrad Kędzierski (rozdział 17 pkt 5–7)

Aneta Korcz-Maciejko (rozdział 18)

Mariusz Lekston (rozdział 7)

Wojciech Maciejko (rozdział 8)

Arleta Nerka (rozdział 16)

Magdalena Paluszkiewicz (rozdział 6)

Stanisław Pieprzny (rozdział 17 pkt 1)

Maciej Rogalski (rozdział 20)

Małgorzata Sekuła-Leleno (rozdział 19)

Krzysztof Stefański (rozdział 12)

Przemysław Szustakiewicz (rozdział 24)

Elżbieta Ura (rozdział 2)

Mariusz Wieczorek (rozdziały 10, 11, 25)

Mirosław Wincenciak (rozdział 3)

Wioletta Witoszko (rozdział 9)

Janusz Żołyński (rozdział 15)

Recenzent
Prof. dr hab. Tadeusz Kocowski

Wydawca
Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący
Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne
Katarzyna Świerk-Bożek

Indeks rzeczowy
Bartłomiej Jonczyk

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8286-512-7

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

3.2. Przedmiotowe uwarunkowania wykładni norm dotyczących zatrudnienia administracyjnoprawnego	95
3.2.1. Stosunki zatrudnienia administracyjnoprawnego jako obszar prawa administracyjnego	95
3.2.2. Prawne formy działania podmiotów administrujących w sprawach stosunków służbowych zatrudnienia administracyjnoprawnego	98
3.2.2.1. Uwagi wstępne	98
3.2.2.2. Akty i czynności, o których mowa w art. 3 § 2 pkt 4 p.p.s.a.	99
3.2.2.3. Decyzja administracyjna	104
3.2.2.3.1. Uwagi wstępne	104
3.2.2.3.2. Decyzje uznaniowe i związane	109
3.2.2.4. Postanowienia	114
3.2.2.5. Inne akty lub czynności niepodlegające bezpośrednio kontroli sądowej	115
3.2.3. Odesłania i określenia nieostre (niedookreślone)	118
3.2.3.1. Uwagi wstępne	118
3.2.3.2. Interes służby jako przykład odesłania	120

ROZDZIAŁ 4

Funkcje prawa zatrudnienia administracyjnoprawnego.....	123
4.1. Uwagi wstępne	123
4.2. Funkcja służebna zatrudnienia administracyjnoprawnego	127
4.3. Funkcja ochronna zatrudnienia administracyjnoprawnego	132
4.4. Funkcja organizatorska zatrudnienia administracyjnoprawnego	138
4.5. Funkcje wychowawcza i dyscyplinująca zatrudnienia administracyjnoprawnego	141
4.6. Funkcja rozdzielcza zatrudnienia administracyjnoprawnego.....	144
4.7. Podsumowanie	145

ROZDZIAŁ 5

Strony stosunku służbowego.....	147
5.1. Podmiot zatrudniający	147
5.1.1. Służbodawca	147
5.1.2. Podmioty wykonujące kompetencje służbodawcy	157
5.2. Osoby zatrudnione	158
5.2.1. Bierna zdolność zatrudnieniowa	158
5.2.2. Kierownicy służb	159
5.2.3. Funkcjonariusze i żołnierze zawodowi	162

ROZDZIAŁ 6

Rynek pracy funkcjonariuszy i żołnierzy zawodowych	166
6.1. Pojęcie i specyfika regulacyjna rynku pracy funkcjonariuszy i żołnierzy zawodowych	166
6.2. Pomoc publicznych służb zatrudnienia w podejmowaniu zatrudnienia w ramach stosunku służbowego	183
6.3. Pomoc w podejmowaniu pracy poza stosunkiem służbowym	193

6.3.1.	Pomoc publicznych służb zatrudnienia dla funkcjonariuszy i żołnierzy w okresie wypowiedzenia stosunku służbowego	193
6.3.2.	Pomoc publicznych służb zatrudnienia dla byłych funkcjonariuszy i żołnierzy	197
6.3.3.	Pomoc wyspecjalizowanych organów wojskowych dla żołnierzy zawodowych zwalnianych i zwolnionych ze służby	199
6.3.4.	Pomoc świadczona weteranom poszkodowanym – żołnierzom i weteranom poszkodowanym – funkcjonariuszom zwolnionym ze służby	207
6.4.	Zasiłek dla bezrobotnych byłych funkcjonariuszy i żołnierzy zawodowych jako świadczenie łagodzące skutki pozostawania bez pracy	210
6.5.	Podsumowanie	217
ROZDZIAŁ 7		
	Nawiązanie stosunku służbowego	220
7.1.	Uwagi wstępne	220
7.2.	Zasady naboru do służby	224
7.3.	Postępowanie w sprawie przyjęcia do służby	227
7.3.1.	Klasyfikacja postępowań w sprawie przyjęcia do służby	227
7.3.2.	Zakres czynności podejmowanych w postępowaniu w sprawie przyjęcia do służby	230
7.3.3.	Charakter prawny postępowania w sprawie przyjęcia do służby	236
7.3.4.	Zakaz dyskryminacji i nierównego traktowania w postępowaniu kwalifikacyjnym	240
7.4.	Zakres informacji o kandydacie do służby	242
7.4.1.	Uwagi wstępne	242
7.4.2.	Informacje podstawowe o kandydacie do służby	243
7.4.3.	Szczegółne procedury pozyskiwania informacji o kandydacie	244
7.5.	Mechanizmy selekcyjne w stosunku służbowym	246
7.5.1.	Uwagi wstępne	246
7.5.2.	Rygory o charakterze formalnym	248
7.5.3.	Badania psychologiczne i testy sprawnościowe	249
7.5.4.	Stan zdrowia kandydata do służby	250
7.5.5.	Standard osobowościowo-moralny kandydata do służby	251
7.5.6.	Charakter prawny rygorów selekcyjnych w pragmatykach służbowych	254
7.5.7.	Zatrudnienie osób pozostających w służbie w innej formacji lub uprzednio zatrudnionych w stosunku służbowym	255
7.6.	Podstawa zatrudnienia w stosunku służbowym	257
7.6.1.	Uwagi wstępne	257
7.6.2.	Mianowanie w stosunku służbowym	258
7.6.2.1.	Charakter prawny aktu mianowania w stosunku służbowym	258
7.6.2.2.	Formalne aspekty aktu mianowania w stosunku służbowym	264
7.6.2.3.	Mianowanie a rodzaj służby	266
7.7.	Ślubowanie lub przysięga jako element warunkujący podjęcie służby	267

7.8. Okres próbny w stosunku służbowym	270
7.9. Powołanie kierowników służb	272
7.9.1. Uwagi wstępne	272
7.9.2. Rygory selekcyjne w stosunku do kandydata na kierownika służby	272
7.9.3. Powołanie jako podstawa zatrudnienia kierownika służby	273
7.9.4. Pozycja ustrojowa kierownika służby	275

ROZDZIAŁ 8

Przekształcenie stosunku służbowego	277
8.1. Uwagi wstępne	277
8.2. Istota zmiany treści stosunku służbowego	281
8.3. Elementy przydziału służbowego poddanego zmianom	298
8.4. Awans. Mianowanie i powołanie na wyższe stanowisko służbowe	303
8.5. Przeniesienie na stanowisko równorzędne oraz na inne miejsce służbowe	316
8.6. Degradacja w zakresie stanowiska służbowego	332
8.7. Zawieszenie w czynnościach służbowych	338
8.8. Podsumowanie	345

ROZDZIAŁ 9

Ustanie stosunku służbowego	348
9.1. Pojęcie i sposoby ustania stosunku służbowego	348
9.1.1. Uwagi wstępne	348
9.1.2. Zwolnienie ze służby	350
9.1.3. Wygaśnięcie stosunku służbowego	361
9.1.4. Podsumowanie	368
9.2. Obligatoryjne i fakultatywne zwolnienie ze służby	370
9.2.1. Uwagi wstępne	370
9.2.2. Obligatoryjne zwolnienie ze służby	371
9.2.2.1. Przyczyny obligatoryjnego zwolnienia ze służby o charakterze podstawowym	371
9.2.2.1.1. Trwała niezdolność do służby	371
9.2.2.1.2. Negatywna opinia służbowa	377
9.2.2.1.3. Orzeczenie kary wydalenia ze służby	386
9.2.2.1.4. Skazanie za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego	399
9.2.2.1.5. Zrzeczenie się obywatelstwa polskiego lub nabycie obywatelstwa innego państwa	404
9.2.2.2. Obligatoryjne przyczyny zwolnienia ze służby o charakterze szczególnym	406
9.2.2.2.1. Orzeczenie zakazu wykonywania zawodu	406
9.2.2.2.2. Upływ okresu służby kontraktowej lub zwolnienie ze służby w okresie próbnym służby kontraktowej	408
9.2.2.2.3. Przyczyny zwolnienia ze służby związane z przeniesieniem służbowym (zmiana miejsca pełnienia służby)	410

9.2.2.2.3.1.	Odmowa wykonania decyzji w sprawie przeniesienia	410
9.2.2.2.3.2.	Zakończenie okresu pozostawania w dyspozycji lub niewyznaczenie na stanowisko służbowe	411
9.2.2.2.4.	Obligatoryjne przyczyny zwolnienia ze służby wynikające z nieprawidłowości dotyczących wymaganych dokumentów	413
9.2.2.2.4.1.	Podanie nieprawdy w oświadczeniu majątkowym lub w oświadczeniu lustracyjnym	413
9.2.2.2.4.2.	Brak poświadczenia bezpieczeństwa	416
9.2.2.2.5.	Utrata stopnia wojskowego lub degradacja	419
9.2.2.2.6.	Odmowa poddania się badaniom lekarskim oraz inne okoliczności dotyczące badań lekarskich	421
9.2.2.2.7.	Odmowa złożenia ślubowania	422
9.2.2.3.	Podsumowanie	422
9.2.3.	Fakultatywne zwolnienie ze służby	425
9.2.3.1.	Uwagi wstępne	425
9.2.3.2.	Fakultatywne przyczyny zwolnienia ze służby o charakterze powszechnym	428
9.2.3.2.1.	Negatywna opinia służbowa	428
9.2.3.2.2.	Skazanie za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia prywatnego lub za przestępstwo nieumyślne	431
9.2.3.2.3.	Powołanie do innej służby państwowej, objęcie funkcji w samorządzie terytorialnym lub stowarzyszeniu	433
9.2.3.2.4.	Nabywanie prawa do emerytury	442
9.2.3.2.5.	Ważny interes służby lub inna ważna przyczyna	452
9.2.3.2.6.	Likwidacja lub reorganizacja jednostki	458
9.2.3.2.7.	Zaprzestanie służby z powodu choroby	468
9.2.3.2.8.	Niestawienie się na badania	471
9.2.3.3.	Fakultatywne przyczyny zwolnienia ze służby o charakterze szczególnym	472
9.2.3.3.1.	Przyczyny związane z podejrzeniem (lub popełnieniem) przestępstwa	472
9.2.3.3.2.	Upływ okresu 12 miesięcy zawieszenia w czynnościach służbowych	476
9.2.3.3.3.	Niewyznaczenie na stanowisko służbowe na kolejną kadencję	481
9.2.3.4.	Podsumowanie	481

9.3.	Warunki formalne zwolnienia ze służby	486
9.3.1.	Uwagi wstępne	486
9.3.2.	Organ uprawniony do zwolnienia ze służby	486
9.3.3.	Obowiązek konsultacji zwolnienia ze służby z organizacją związkową	489
9.3.3.1.	Prawo koalicji	489
9.3.3.2.	Wymóg zasięgnięcia opinii zakładowej organizacji związkowej	493
9.3.3.3.	Tryb wydania opinii w sprawie zwolnienia ze służby i jej charakter prawny	496
9.3.4.	Forma i treść aktu w sprawie zwolnienia ze służby	497
9.3.5.	Termin zwolnienia ze służby	505
9.3.6.	Podsumowanie	512
9.4.	Ochrona szczególna przed zwolnieniem ze służby	514
9.4.1.	Uwagi wstępne	514
9.4.2.	Ograniczenie zwolnienia ze służby w okresie choroby	515
9.4.3.	Ograniczenie zwolnienia ze służby w okresie ciąży i urlopów związanych z opieką nad dzieckiem	525
9.4.4.	Ograniczenie dopuszczalności zwolnienia ze służby ze względu na pełnione funkcje związkowe	537
9.4.5.	Podsumowanie	547
9.5.	Uprawnienia w razie niezgodnego z prawem zwolnienia ze służby	550
9.5.1.	Uwagi wstępne	550
9.5.2.	Tryb odwoławczy od decyzji w sprawie zwolnienia ze służby	551
9.5.3.	Przesłanki zaskarżenia decyzji o zwolnieniu ze służby	557
9.5.4.	Skutki uchylecia decyzji o zwolnieniu ze służby lub stwierdzenia jej nieważności	562
9.5.4.1.	Przywrócenie do służby	562
9.5.4.2.	Uprawnienia w związku z przywróceniem do służby	570
9.5.4.3.	Ponowne nawiązanie stosunku służbowego	573
9.5.4.4.	Prawo do odszkodowania przysługujące żołnierzowi zawodowemu	582
9.5.5.	Podsumowanie	584
9.6.	Świadczenia pieniężne w związku ze zwolnieniem ze służby	586
9.6.1.	Uwagi wstępne	586
9.6.2.	Prawo do odprawy	587
9.6.3.	Pozostałe świadczenia pieniężne w związku ze zwolnieniem ze służby	600
9.6.4.	Podsumowanie	604

ROZDZIAŁ 10

Uprawnienia socjalne	605
10.1. Uwagi wstępne	605
10.2. Uprawnienia mieszkaniowe	608
10.2.1. Niepieniężna forma uprawnień mieszkaniowych	608
10.2.2. Pieniężna forma realizacji uprawnień mieszkaniowych	610
10.3. Uprawnienia żywnościowe	612
10.4. Uprawnienia związane z rodzicielstwem	614
10.5. Uprawnienia w razie pogorszenia sytuacji materialnej	615

10.6. Uprawnienia w razie śmierci funkcjonariusza i żołnierza zawodowego lub członka ich rodzin	617
10.6.1. Zasilek pogrzebowy	617
10.6.2. Odprawa pośmiertna	619
10.7. Forma prawna rozstrzygnięć w przedmiocie uprawnień socjalnych	620

ROZDZIAŁ 11

Uposażenie i inne świadczenia pieniężne przysługujące z tytułu pełnienia służby lub służby wojskowej	622
11.1. Uwagi wstępne	622
11.2. Prawo do uposażenia	625
11.2.1. Uposażenie jako konieczny element stosunku służbowego	625
11.2.2. Składniki uposażenia	627
11.2.2.1. Uposażenie zasadnicze	627
11.2.2.2. Dodatki do uposażenia	628
11.2.2.2.1. Uwagi wstępne	628
11.2.2.2.2. Dodatek za stopień	630
11.2.2.2.3. Dodatek funkcyjny	631
11.2.2.2.4. Dodatek za wysługę lat	633
11.2.2.2.5. Dodatki motywacyjne	634
11.2.2.2.6. Dodatki uzasadnione szczególnymi właściwościami, szczególnymi kwalifikacjami, warunkami lub miejscem pełnienia służby	635
11.2.3. Uposażenie za czas niewykonywania obowiązków służbowych	637
11.2.3.1. Uwagi wstępne	637
11.2.3.2. Uposażenie za czas pozostawania na zwolnieniu lekarskim (uposażenie chorobowe)	639
11.2.3.3. Prawo do części uposażenia	641
11.2.3.4. Prawo do pełnego uposażenia	642
11.2.4. Uposażenie w czasie zawieszenia w czynnościach służbowych	643
11.2.5. Prawna ochrona uposażenia	644
11.2.6. Zmiana wysokości uposażenia	647
11.2.7. Przedawnienie roszczeń o uposażenie	650
11.3. Prawo do świadczeń pieniężnych niebędących uposażeniem	652
11.3.1. Uwagi wstępne	652
11.3.2. Świadczenia kompensacyjne	653
11.3.2.1. Należności z tytułu podróży służbowych	653
11.3.2.2. Świadczenia z tytułu dojazdu i ryczałt samochodowy	654
11.3.2.3. Dodatkowe wynagrodzenie za wykonywanie zleconych zadań wykraczających poza obowiązki służbowe	654
11.3.2.4. Rekompensata pieniężna w zamian za czas służby przekraczający normę	656
11.3.3. Nagrody uznaniowe	658
11.3.4. Nagroda roczna	660
11.3.5. Świadczenie motywacyjne	662
11.3.6. Nagrody jubileuszowe	664

11.3.7. Świadczenia przysługujące w związku ze zwolnieniem ze służby	664
11.3.8. Świadczenie teleinformatyczne	666
ROZDZIAŁ 12	
Czas służby	668
12.1. Specyfika regulacji czasu służby	668
12.2. Normy czasu służby	672
12.3. Rozkłady czasu służby	674
12.4. Okresy odpoczynków i przerwy w służbie	678
12.5. Służba ponad normy i wynikające z niej uprawnienia	681
12.6. Szczególne regulacje związane z czasem służby	683
12.6.1. Uwagi wstępne	683
12.6.2. Czynności przygotowawcze	683
12.6.3. Czas służby związany z prowadzeniem pojazdów	684
12.6.4. Podróż służbowa	685
12.6.5. Szkolenia	688
12.6.6. Dyżur	689
12.7. Szczególne uprawnienia niektórych grup funkcjonariuszy w zakresie czasu służby	691
12.8. Ewidencja czasu służby	692
ROZDZIAŁ 13	
Urlopy	694
13.1. Uwagi wstępne	694
13.2. Urlop wypoczynkowy	695
13.2.1. Uwagi wstępne	695
13.2.2. Cechy urlopu wypoczynkowego	696
13.2.3. Nabycie prawa do urlopu wypoczynkowego	702
13.2.4. Wymiar urlopu wypoczynkowego	704
13.2.5. Zwiększenie wymiaru urlopu wypoczynkowego	705
13.2.5.1. Uwagi wstępne	705
13.2.5.2. Dodatkowy urlop wypoczynkowy	705
13.2.5.3. Urlop wypoczynkowy dla weterana poszkodowanego	708
13.2.5.4. Urlop nagrodowy	710
13.2.6. Wstrzymanie urlopu wypoczynkowego	711
13.2.7. Odwołanie z urlopu wypoczynkowego	713
13.3. Urlop bezpłatny	716
13.4. Urlop zdrowotny	720
13.5. Urlop okolicznościowy	723
ROZDZIAŁ 14	
Równe traktowanie w zatrudnieniu administracyjnoprawnym	730
14.1. Podstawy prawne i adresaci nakazu równego traktowania w zatrudnieniu administracyjnoprawnym	730
14.2. Treść nakazu równego traktowania w zatrudnieniu administracyjnoprawnym	742
14.2.1. Nakaz równego traktowania w zatrudnieniu administracyjnoprawnym – kwestie pojęciowe	742

14.2.2. Kryteria zakazanej dyskryminacji w zatrudnieniu administracyjnoprawnym	748
14.2.3. Przejawy (formy) dyskryminacji	752
14.2.3.1. Dyskryminacja bezpośrednia i pośrednia	752
14.2.3.2. Molestowanie i molestowanie seksualne jako przejawy dyskryminacji	759
14.2.3.3. Zakaz zachęcania do nierównego traktowania i nakazywania nierównego traktowania	760
14.3. Fazy funkcjonowania nakazu równego traktowania w zatrudnieniu administracyjnoprawnym	761
14.3.1. Rekrutacja do służby oraz zwolnienie ze służby	761
14.3.2. Warunki zatrudnienia i wynagradzania	766
14.4. Dopuszczalne wyjątki od nakazu równego traktowania w zatrudnieniu administracyjnoprawnym	769
14.5. Skutki prawne naruszenia nakazu równego traktowania w zatrudnieniu administracyjnoprawnym	774
ROZDZIAŁ 15	
Zjawisko mobbingu w zatrudnieniu administracyjnoprawnym	780
15.1. Uwagi wstępne	780
15.2. Pojęcie mobbingu	782
15.2.1. Uwagi wstępne	782
15.2.2. Stosunki pracy	783
15.2.3. Zatrudnienie administracyjnoprawne	785
15.3. Mobbing jako idea i zjawisko	786
15.4. Ogólne przejawy mobbingu w obszarze zatrudnienia administracyjnoprawnego	788
15.5. Zjawisko mobbingu w obszarze zatrudnienia administracyjnoprawnego	792
15.6. Środki podejmowane w celu przeciwdziałania mobbingowi w obszarze zatrudnienia administracyjnoprawnego (<i>uwagi de lege ferenda</i>)	815
ROZDZIAŁ 16	
Ochrona danych osobowych w zatrudnieniu administracyjnoprawnym	819
16.1. Uwagi wstępne	819
16.2. Źródła prawa dotyczące ochrony danych osobowych w zatrudnieniu administracyjnoprawnym	822
16.2.1. Międzynarodowe regulacje dotyczące ochrony danych osobowych	822
16.2.2. Ochrona danych osobowych w aktach Rady Europy	823
16.2.3. Ochrona danych osobowych w prawie Unii Europejskiej	825
16.2.3.1. Prawo pierwotne Unii Europejskiej	825
16.2.3.2. Prawo wtórne Unii Europejskiej	827
16.3. Konstytucyjne podstawy ochrony danych osobowych	833
16.4. Zasady i podstawy prawne przetwarzania danych osobowych w zatrudnieniu służbowym	835
16.4.1. Zasady przetwarzania danych osobowych	835

16.4.2. Podstawy przetwarzania danych osobowych zwykłych i podlegających szczególnej ochronie prawnej w stosunkach zatrudnienia administracyjnoprawnego	836
16.4.3. Pojęcie i zakres danych osobowych przetwarzanych w związku z zatrudnieniem administracyjnoprawnym	843
16.4.4. Administrator w administracyjnoprawnych stosunkach zatrudnienia	856
 ROZDZIAŁ 17	
Obowiązki funkcjonariuszy i żołnierzy zawodowych	861
17.1. Uwagi wstępne	861
17.2. Obowiązki wynikające z roty ślubowania i przysięgi	863
17.2.1. Uwagi wstępne	863
17.2.2. Służba społeczeństwu	867
17.2.3. Ochrona porządku prawnego	868
17.2.4. Przestrzeganie prawa	869
17.2.5. Wykonywanie rozkazów i poleceń	871
17.2.6. Obowiązek zachowania tajemnicy prawnie chronionej	874
17.3. Informowanie przełożonych	874
17.3.1. Uwagi wstępne	874
17.3.2. Szczególne formy zatrudnienia lub wykonywania czynności przez członka rodziny	875
17.3.3. Przynależność do stowarzyszeń i organizacji	878
17.3.4. Wyjazdy zagraniczne	881
17.3.5. Obowiązek informowania o zaistnieniu ważnych zdarzeń w życiu funkcjonariusza	884
17.3.6. Informowanie o nieobecności w służbie	887
17.4. Wpływ norm deontologicznych na kształtowanie obowiązków	889
17.4.1. Uwagi wstępne	889
17.4.2. Obowiązki przestrzegania etyki zawodowej	892
17.4.3. Zasady etyki zawodowej	895
17.4.4. Obowiązki etyczne w relacjach w sferze wewnętrznej i zewnętrznej	897
17.5. Apolityczność	905
17.6. Obowiązki związane z dodatkowym zatrudnieniem	910
17.7. Obowiązki wynikające z pełnienia służby	916
17.7.1. Umundurowanie	916
17.7.2. Składanie oświadczeń majątkowych	921
17.7.3. Utrzymanie sprawności fizycznej	924
17.7.4. Zgłoszenie się do komisji lekarskiej i poddanie się badaniom	928
 ROZDZIAŁ 18	
Opiniowanie służbowe	932
18.1. Uwagi wstępne	932
18.2. Opinia służbowa i klasyfikacja opinii służbowych	934
18.3. Funkcje opinii służbowych	943
18.4. Administracyjny tok instancji w sprawach opinii służbowych	947
18.5. Opinia o służbie	963
18.6. Podsumowanie	964

ROZDZIAŁ 19

Odpowiedzialność majątkowa	966
19.1. Uwagi wstępne	966
19.2. Zasady odpowiedzialności majątkowej	967
19.2.1. Pojęcie zasad odpowiedzialności	967
19.2.2. Zasada winy jako podstawowa zasada odpowiedzialności	968
19.2.3. Wina umyślna i nieumyślna	972
19.3. Zakres odpowiedzialności na tle ustawy o odpowiedzialności majątkowej funkcjonariuszy	974
19.4. Odpowiedzialność kontraktowa za niewykonanie lub nienależyte wykonanie obowiązków służbowych	976
19.5. Odpowiedzialność deliktowa	979
19.6. Zakres wymaganej staranności	982
19.6.1. Kryteria oceny należytej staranności	982
19.6.2. Wzorzec starannego zachowania	985
19.7. Przesłanki odpowiedzialności	988
19.7.1. Uwagi wstępne	988
19.7.2. Zdarzenie, którym jest niewykonanie lub nienależyte wykonanie obowiązków służbowych	989
19.7.3. Zaistnienie szkody ograniczonej do rzeczywistej straty	990
19.7.4. Związek przyczynowy między zdarzeniem a szkodą	995
19.8. Odstępstwa dotyczące możliwości zwolnienia się z odpowiedzialności	1000
19.8.1. Przyczynienie się organu, jednostki albo innej osoby do powstania szkody lub jej zwiększenia	1000
19.8.2. Szkada wynika w związku z działaniem w granicach dopuszczalnego ryzyka	1002
19.9. Ciężar dowodu	1004
19.10. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone osobie trzeciej przy wykonywaniu obowiązków służbowych	1006
19.10.1. Uwagi wstępne	1006
19.10.2. Pojęcie osoby trzeciej (status osoby trzeciej)	1007
19.10.3. Pojęcie wykonywania obowiązków służbowych	1008
19.10.4. Zakres odpowiedzialności	1012
19.11. Szczegółowe zasady i tryb zawierania umów o wspólnej odpowiedzialności majątkowej	1019
19.12. Przedawnienie roszczeń	1020
19.13. Stosunek ustawy o odpowiedzialności majątkowej funkcjonariuszy do innych ustaw regulujących kwestie odpowiedzialności majątkowej	1022

ROZDZIAŁ 20

Odpowiedzialność dyscyplinarna	1025
20.1. Uwagi wstępne	1025
20.2. Materialnoprawna odpowiedzialność dyscyplinarna i karna	1027
20.2.1. Podstawa i zakres odpowiedzialności dyscyplinarnej	1027
20.2.1.1. Uwagi wstępne	1027
20.2.1.2. Wina	1032
20.2.1.3. Formy popełnienia czynów	1033

20.2.1.4.	Czyn ciągły	1034
20.2.1.5.	Wyłączenie odpowiedzialności	1035
20.2.2.	Kary dyscyplinarne	1035
20.2.2.1.	Uwagi wstępne	1035
20.2.2.2.	Upomnienie	1037
20.2.2.3.	Nagana	1038
20.2.2.4.	Ostrzeżenie o niepełnej przydatności do służby na zajmowanym stanowisku	1038
20.2.2.5.	Wyznaczenie na niższe stanowisko służbowe	1039
20.2.2.6.	Obniżenie stopnia	1039
20.2.2.7.	Wydalenie ze służby	1040
20.2.3.	Zakaz łączenia kar	1040
20.2.4.	Wymiar kary	1040
20.2.5.	Przedawnienie	1042
20.2.6.	Zatarcie kary	1044
20.2.7.	Odpowiednie stosowanie przepisów kodeksu karnego	1046
20.3.	Zagadnienia procesowe odpowiedzialności dyscyplinarnej i karnej	1047
20.3.1.	Uwagi wstępne	1047
20.3.2.	Zasady postępowania	1047
20.3.2.1.	Uwagi wstępne	1047
20.3.2.2.	Zasada prawdy materialnej	1048
20.3.2.3.	Zasada legalizmu	1048
20.3.2.4.	Zasada swobodnej oceny dowodów	1049
20.3.2.5.	Zasada samodzielności orzekania	1050
20.3.2.6.	Zasada obiektywizmu	1051
20.3.2.7.	Zasada prawa do obrony	1051
20.3.2.8.	Zasada domniemania niewinności	1052
20.3.2.9.	Zasada <i>in dubio pro reo</i>	1053
20.3.2.10.	Zasada <i>ne bis in idem</i>	1053
20.3.3.	Warunki dopuszczalności postępowania	1054
20.3.4.	Przełożony dyscyplinarny i wyższy przełożony dyscyplinarny	1057
20.3.5.	Strony postępowania dyscyplinarnego	1060
20.3.5.1.	Rzecznik dyscyplinarny	1060
20.3.5.1.1.	Uwagi wstępne	1060
20.3.5.1.2.	Odwołanie rzecznika	1062
20.3.5.1.3.	Wyłączenie rzecznika od udziału w postępowaniu	1063
20.3.5.1.4.	Przejęcie postępowania	1065
20.3.5.2.	Obwiniony	1066
20.3.5.3.	Obrońca	1069
20.3.5.4.	Pokrzywdzony	1070
20.3.6.	Czynności postępowania	1070
20.3.6.1.	Uwagi wstępne	1070
20.3.6.2.	Postanowienia	1071
20.3.6.3.	Protokoły	1072
20.3.6.4.	Oczywiste pomyłki pisarskie i rachunkowe	1073
20.3.7.	Dowody i czynności postępowania dowodowego	1075
20.3.8.	Zawieszenie postępowania dyscyplinarnego	1075

20.3.9. Dobrowolne poddanie się karze dyscyplinarnej	1076
20.3.10. Czynności wyjaśniające	1078
20.3.11. Odmowa wszczęcia postępowania	1079
20.3.12. Wszczęcie postępowania	1081
20.3.13. Umorzenie postępowania	1084
20.3.14. Wyłączenie czynu do odrębnego postępowania dyscyplinarnego	1085
20.3.15. Zapoznanie się z aktami sprawy	1085
20.3.16. Orzekanie	1087
20.3.16.1. Orzeczenie	1087
20.3.16.2. Zwrot sprawy w celu usunięcia istotnych braków	1090
20.3.16.3. Odstąpienie od ukarania	1091
20.3.17. Postępowanie odwoławcze	1092
20.3.18. Prawomocność orzeczenia	1096
20.3.19. Wznowienie postępowania	1097
20.3.20. Skarga do sądu administracyjnego	1101
20.3.21. Odpowiednie stosowanie przepisów kodeksu postępowania karnego	1102
20.3.22. Wykonywanie kar dyscyplinarnych	1103

ROZDZIAŁ 21

Bezpieczne i higieniczne warunki służby	1104
21.1. Prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy w regulacjach międzynarodowych i europejskich	1104
21.2. Prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy w Konstytucji RP	1108
21.3. Bezpieczeństwo i higiena służby w pragmatykach służbowych i aktach wykonawczych do nich	1111
21.3.1. Uwagi wstępne	1111
21.3.2. Obowiązki wykonywania służby z narażeniem życia a prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków służby	1117
21.3.3. Podmioty odpowiedzialne za stan bezpieczeństwa i higieny służby	1119
21.3.4. Wybrane obowiązki podmiotów odpowiedzialnych za stan bezpieczeństwa i higieny służby	1123
21.3.4.1. Obowiązki „podstawowe”	1123
21.3.4.2. Obowiązki informacyjne	1127
21.3.4.3. Obowiązki w zakresie udzielania pierwszej pomocy	1127
21.3.4.4. Obowiązki w przypadku wystąpienia zagrożenia dla życia i zdrowia	1128
21.3.5. Wybrane prawa i obowiązki w zakresie bezpieczeństwa i higieny służby	1130
21.3.5.1. Obowiązek przestrzegania przepisów oraz zasad bezpieczeństwa i higieny służby	1130
21.3.5.2. Prawo do umundurowania i wyposażenia	1133
21.3.6. Profilaktyczna ochrona zdrowia	1134
21.3.6.1. Badania okresowe i kontrolne	1134
21.3.6.2. Szkolenia w zakresie bezpieczeństwa i higieny służby	1135
21.3.7. Służba bezpieczeństwa i higieny pracy (służby)	1136

21.3.8. Nadzór i kontrola przestrzegania przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny służby	1138
ROZDZIAŁ 22	
Wypadki oraz choroby pozostające w związku ze służbą	1140
22.1. Uwagi wstępne	1140
22.2. Zakres pojęciowy wypadku w służbie	1142
22.3. Wypadek w drodze do miejsca pełnienia służby lub w drodze powrotnej ze służby	1147
22.4. Choroba pozostająca w związku ze służbą	1149
22.5. Rodzaje świadczeń związanych z wypadkiem lub chorobą w służbie	1151
22.5.1. Jednorazowe odszkodowanie za uszczerbek na zdrowiu lub śmierć	1151
22.5.2. Jednorazowe odszkodowanie za szkodę w mieniu	1155
22.5.3. Wypadki oraz choroby pozostające w związku ze służbą a inne świadczenia	1156
22.5.4. Ustalanie okoliczności i przyczyn wypadków lub chorób pozostających w związku ze służbą	1159
ROZDZIAŁ 23	
Zbiorowe prawo zatrudnienia administracyjnoprawnego	1161
23.1. Wolność (prawo) zrzeszania się w związkach zawodowych	1161
23.1.1. Uwagi wstępne	1161
23.1.2. Wolność (prawo) zrzeszania się w związkach zawodowych w ramach zatrudnienia administracyjnoprawnego	1162
23.2. Tworzenie i organizacja związków zawodowych	1167
23.2.1. Uwagi wstępne	1167
23.2.2. Rejestracja związków zawodowych	1169
23.2.3. Struktura organizacji związkowych	1170
23.3. Pracodawca „służbowy”	1171
23.4. Autonomia związków zawodowych	1172
23.5. Funkcje i uprawnienia związków zawodowych	1176
23.5.1. Funkcje związków zawodowych	1176
23.5.2. Uprawnienia związków zawodowych	1178
23.5.2.1. Uwagi wstępne	1178
23.5.2.2. Prawo udziału w dialogu społecznym	1181
23.5.2.3. Uprawnienia kontrolne związków zawodowych	1184
23.5.2.4. Prawo do informacji związków zawodowych	1185
23.5.2.5. Prawo wszczęcia sporu zbiorowego i prowadzenia akcji protestacyjnej	1186
23.5.2.6. Prawo do akcji protestacyjnych w ramach zatrudnienia administracyjnoprawnego	1189
23.5.2.7. Inne uprawnienia (kompetencje) związków zawodowych	1192
23.6. Status funkcjonariuszy będących działaczami związkowymi	1196
ROZDZIAŁ 24	
Rozstrzyganie sporów w zatrudnieniu administracyjnoprawnym	1205
24.1. Uwagi wstępne	1205
24.2. Postępowanie prowadzone przez przełożonych	1209

24.2.1. Zasady postępowania administracyjnego stosowane w postępowaniu przed przełożonymi	1209
24.2.2. Przebieg postępowania	1220
24.2.2.1. Wszczęcie postępowania	1220
24.2.2.2. Podmioty biorące udział w postępowaniu	1224
24.2.2.3. Przebieg postępowania	1228
24.2.2.4. Sposoby zakończenia postępowania przed organem pierwszej instancji	1232
24.2.3. Postępowanie odwoławcze	1234
24.2.3.1. Organy odwoławcze	1234
24.2.3.2. Przebieg postępowania przed organem drugiej instancji	1235
24.2.3.3. Sposoby zakończenia postępowania przed organem drugiej instancji	1237
24.2.4. Postępowanie nadzwyczajne	1240
24.2.5. Podsumowanie	1245
24.3. Postępowanie przed sądem administracyjnym	1246
24.3.1. Właściwość i organizacja sądów administracyjnych	1246
24.3.2. Wszczęcie postępowania przed sądem pierwszej instancji	1249
24.3.3. Tok postępowania przed wojewódzkim sądem administracyjnym	1253
24.3.3.1. Zawieszenie i umorzenie postępowania	1253
24.3.3.2. Prawo pomocy	1254
24.3.3.3. Postępowanie dowodowe	1256
24.3.3.4. Rodzaje postępowań	1256
24.3.3.4.1. Postępowanie ogólne	1256
24.3.3.4.2. Postępowanie uproszczone	1257
24.3.3.4.3. Inne rodzaje postępowań	1258
24.3.3.5. Sposoby zakończenia postępowania przed wojewódzkim sądem administracyjnym	1259
24.3.3.6. Postępowanie przed Naczelnym Sądem Administracyjnym	1263
24.3.3.6.1. Forma, terminy i tryb wnoszenia środków odwoławczych od orzeczeń wojewódzkiego sądu administracyjnego	1263
24.3.3.6.1.1. Uwagi wstępne	1263
24.3.3.6.1.2. Skarga kasacyjna	1264
24.3.3.6.1.3. Zażalenie	1266
24.3.3.6.2. Orzeczenia wydane w postępowaniu kasacyjnym	1266
24.3.3.6.3. Skutki prawne wyroku sądu administracyjnego	1267
24.3.3.6.4. Postępowania po uprawomocnieniu się orzeczenia	1268
24.3.3.7. Podsumowanie	1272
24.4. Rozstrzyganie sporów przez sąd powszechny	1272
24.5. Rozstrzyganie sporów kompetencyjnych między sądami administracyjnymi a sądami powszechnymi	1273

ROZDZIAŁ 25

Uprawnienia emerytalno-rentowe	1281
25.1. Konstytucyjne gwarancje prawa do zabezpieczenia społecznego	1281
25.1.1. Uwagi wstępne	1281
25.1.2. Prawo do zabezpieczenia społecznego w Konstytucji RP	1291
25.1.3. Techniki zabezpieczenia emerytalno-rentowego	1297
25.1.3.1. Uwagi wstępne	1297
25.1.3.2. Technika zaopatrzeniowa	1301
25.1.3.3. Technika ubezpieczeniowa	1305
25.1.4. Prawo do zabezpieczenia społecznego a zasada równości	1307
25.1.5. Prawo do zabezpieczenia społecznego a zasada sprawiedliwości społecznej	1314
25.1.6. Prawo do świadczeń z zaopatrzenia emerytalnego a zasada ochrony praw nabytych	1316
25.2. Ustawowe gwarancje prawa do emerytury	1323
25.2.1. Prawo do zaopatrzenia emerytalnego	1323
25.2.2. Stosunki prawne zaopatrzenia emerytalnego	1332
25.2.2.1. Teoretycznoprawne ujęcie stosunków zaopatrzenia emerytalnego	1332
25.2.2.2. Pełnienie służby oraz służby wojskowej jako tytuł ochrony emerytalno-rentowej	1340
25.2.2.3. Wysługa emerytalna w przepisach prawa zapatrzenia emerytalnego i jej funkcje	1344
25.2.2.3.1. Wysługa emerytalna jako warunek nabycia prawa do świadczeń	1344
25.2.2.3.2. Wysługa emerytalna jako kryterium ustalania wysokości świadczeń emerytalno-rentowych	1350
25.2.3. Czas nawiązania stosunku służbowego a warunki nabycia prawa do emerytury z zaopatrzenia emerytalnego	1352
25.2.4. Ryzyko socjalne w zaopatrzeniu emerytalnym	1356
25.2.4.1. Ryzyko emerytalne	1356
25.2.4.2. Ryzyko inwalidztwa	1362
25.2.4.2.1. Inwalidztwo i jego rodzaje	1362
25.2.4.2.2. Tryb ustalania inwalidztwa	1367
25.2.4.3. Ryzyko utraty żywiciela	1370
25.2.5. Wymiar emerytur i rent	1374
25.2.5.1. Uwagi wstępne	1374
25.2.5.1.1. Pojęcie i funkcje wymiaru świadczeń emerytalno-rentowych	1374
25.2.5.1.2. Podstawa wymiaru emerytur dla funkcjonariuszy przyjętych do służby przed 1 stycznia 2013 r. oraz podstawa wymiaru policyjnej renty inwalidzkiej	1378
25.2.5.1.3. Podstawa wymiaru emerytury policyjnej dla funkcjonariuszy przyjętych do służby po 31 grudnia 2012 r.	1381

25.2.5.2.	Szczególne zasady wymiaru policyjnej emerytury i policyjnej renty inwalidzkiej	1383
25.2.5.2.1.	Podstawa wymiaru świadczeń w razie ponownego przyjęcia do służby	1383
25.2.5.2.2.	Podstawa wymiaru emerytury dla funkcjonariuszy Straży Marszałkowskiej, Służby Cywilnej i Służby Celno-Skarbowej	1383
25.2.5.2.3.	Podstawa wymiaru renty inwalidzkiej dla funkcjonariuszy w służbie kandydackiej	1384
25.2.5.3.	Podstawa wymiaru emerytury wojskowej i wojskowej renty inwalidzkiej	1385
25.2.5.3.1.	Podstawa wymiaru emerytury wojskowej dla żołnierzy powołanych do służby wojskowej przed 1 stycznia 2013 r. oraz podstawa wymiaru renty inwalidzkiej ...	1385
25.2.5.3.2.	Podstawa wymiaru emerytury wojskowej dla żołnierzy powołanych do służby wojskowej po 31 grudnia 2012 r.	1386
25.2.5.3.3.	Podstawa wymiaru emerytury w przypadku ponownego powołania emeryta do zawodowej służby wojskowej	1387
25.2.5.4.	Wysokość indywidualnej emerytury z zaopatrzenia emerytalnego	1387
25.2.5.5.	Wysokość emerytury żołnierza powołanego do zawodowej służby przed 1 stycznia 2013 r. oraz funkcjonariusza przyjętego do służby przed 1 stycznia 2013 r.	1388
25.2.5.5.1.	Wysokość indywidualnych emerytur żołnierza i funkcjonariusza, którzy pozostawali w służbie przed 2 stycznia 1999 r.	1388
25.2.5.5.2.	Wysokość indywidualnej emerytury funkcjonariusza, który został przyjęty do służby po raz pierwszy po 1 stycznia 1999 r.	1391
25.2.5.5.3.	Wysokość indywidualnej emerytury dla funkcjonariusza lub żołnierza, który został przyjęty do służby po 1 stycznia 1999 r., a przed 1 października 2003 r.	1392
25.2.5.5.4.	Wysokość indywidualnej emerytury dla funkcjonariusza przyjętego do służby po 31 grudnia 2012 r.	1393
25.2.6.	Szczególne zasady ustalania wysokości emerytur i rent	1393
25.2.6.1.	Wysokość emerytury dla funkcjonariuszy pełniących służbę na rzecz totalitarnego państwa	1393
25.2.6.2.	Wysokość emerytury dla osób będących członkami Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego	1394
25.2.6.3.	Wysokość indywidualnej renty inwalidzkiej	1395

25.2.6.4. Wysokość indywidualnej renty rodzinnej	1395
25.2.6.5. Maksymalna i minimalna wysokość emerytur i rent z zaopatrzenia emerytalnego	1398
25.2.7. Nabycie prawa do emerytury z zaopatrzenia emerytalnego	1400
25.2.7.1. Uwagi wstępne	1400
25.2.7.2. Charakter prawa do emerytury i renty z zaopatrzenia emerytalnego	1404
25.2.8. Prawo do emerytury i renty przyznawanych w drodze wyjątku	1405
25.2.9. Wypłata emerytury i renty	1408
25.2.10. Zawieszenie i wstrzymanie prawa do emerytury i renty	1409
25.2.11. Waloryzacja emerytur i rent z zaopatrzenia emerytalnego	1412
25.2.12. Zbieg prawa do emerytur i rent	1413
25.2.13. Ustanie prawa do emerytury lub renty	1414
WYKAZ SKRÓTÓW	1417
BIBLIOGRAFIA	1423
ORZECZNICTWO	1485
INDEKS RZECZOWY	1527

SŁOWO WSTĘPNE

Oddawany do rąk Czytelników tom XII *Systemu prawa pracy* poświęcono problematyce zatrudnienia na podstawach administracyjno-prawnych w polskim ustawodawstwie. Opracowanie to w swych założeniach zostało pomyślane jako holistyczna prezentacja mechanizmów prawnych określających funkcjonowanie zasad świadczenia pracy przez funkcjonariuszy oraz żołnierzy zawodowych. W takim ujęciu problematyka ta mieści się w szeroko pojmowanym zakresie prawa pracy. Mam świadomość, że zagadnienia statusu prawnego funkcjonariuszy i żołnierzy należą także do zakresu prawa administracyjnego. Dlatego autorami tego tomu są nie tylko przedstawiciele nauki prawa pracy, ale i prawa administracyjnego. Wynika to z faktu, że tematyka ta stanowi wspólny obszar badawczy obu tych dyscyplin. W swych konsekwencjach skutkuje to pewnym pluralizmem metod wykładni i dyferencjacją pojęciową. Ze względu na multiplaszczyznowość problematyki zatrudnienia funkcjonariuszy i żołnierzy nie jest możliwa pełna jej uniformizacja w sferze terminologicznej. Zamiennie zatem pojawiają się w tym opracowaniu pojęcia „zatrudnienie” („stosunek służbowy”) i „zatrudnienie administracyjnoprawne”.

Prezentowane dzieło zostało oparte na dogmatycznych mechanizmach generalizacyjnych, co jednak nie oznacza, że analiza w nim prowadzona pozostaje w oderwaniu od obowiązujących w systemie prawa pragmatyk służbowych. Rozważania w nim prowadzone dotyczą wielokroć istotnych problemów praktycznych wyłaniających się na tle zatrudnienia na podstawach administracyjnoprawnych.

Wewnętrzna delimitacja niniejszego tomu została oparta na dominujących w doktrynie prawa pracy i prawa administracyjnego kryteriach podmiotowo-przedmiotowych. Przyjmując tego rodzaju klasyczny podział, zdaję sobie sprawę z jego ograniczeń. Mimo pewnych mankamentów pozwala on jednak na zachowanie komplementarności i transparentności wywodów.

System prawa pracy jest pracą zbiorową, ale nie wspólną. Zgodnie z zasadą autonomizacji, będącej fundamentem wolności nauki, zostały w nim przedstawione indywidualne poglądy autorów. W sposób samodzielny decydowali oni o prezentacji poszczególnych zagadnień merytorycznych, w ramach wspólnie uzgodnionej konwencji metodologicznej.

W nauce prawa, o czym świadczy jej wielowiekowa historia, niczego nie rozpoczyna się od początku i nigdy nie wypowiada się ostatecznych sądów. Opracowanie przedstawia dorobek zarówno doktryny prawa pracy, jak i prawa administracyjnego. Autorom z różnych ośrodków akademickich całego kraju, którzy podjęli trud przygotowania tekstów do tego tomu, składam tą drogą serdeczne podziękowania. Szczególne słowa wdzięczności kieruję pod adresem współredaktorów tomu – profesor Elżbiety Ury i profesora Przemysława Szustakiewicza.

W założeniach publikacja jest kierowana zarówno do przedstawicieli nauki prawa, jak i szeroko pojmowanej praktyki. Żywię przekonanie, że poczynione w niej rozważania będą użytecznym instrumentem w prowadzeniu racjonalnego dyskursu prawniczego w rozmaitych środowiskach.

Kraków, 24 grudnia 2022 r.

Krzysztof W. Baran

ROZDZIAŁ 1

CHARAKTER PRAWNY STOSUNKU SŁUŻBOWEGO

Jarosław Dobkowski

1.1. ISTOTA STOSUNKU SŁUŻBOWEGO NA TLE TEORII STOSUNKU PRAWNEGO

Pojęcie „stosunek służbowy”¹, który nazywany jest także od dawna „stosunkiem służby państwowej”², pojawiło się na dobre w ustawodawstwie i doktrynie prawniczej w XIX w. Jego powstanie było związane z procesem regulowania prawem powszechnie obowiązującym sytuacji prawnej osób pozostających w służbie państwowej (publicznej)³. Wtedy właśnie zaczęto wyraźnie kształtować status prawny tych osób⁴. Innymi słowy, osoby te przez pozostawanie w służbie państwowej nie umniejszały swojej ogólnej podmiotowości prawnej, lecz tylko z racji wykonywania określonych funkcji publicznych znajdowały się w swoistym położeniu prawnym, którego wyrazem były szczególne prawa i szczególne obowiązki⁵. Pojęcie „stosunek służbowy” wyraża zatem relacyjne określenie więzi łączących szeroko rozumiane państwo z pewnymi osobami na tle wykonywania przez nie funkcji publicznych (zadań i kompetencji ze sfery władzy publicznej)⁶. Zarówno szeroko rozumiane państwo, jak i te osoby pozostają przy tym we wzajemnym sprzężeniu. Stosunki służbowe mają więc charakter w pełni normatywny.

---

¹ T. Kuczyński, *Pojęcie i przedmiot prawa stosunków służbowych* (w:) *System Prawa Administracyjnego*, t. 11. *Stosunek służbowy*, pod red. R. Hausera, Z. Niewiadomskiego, A. Wróbla, Warszawa 2011, s. 3 i n.

² R. Mohl, *Encyklopedia umiejętności politycznych*, t. 1, Warszawa 1864, s. 310. Zob. także W. Jaśkiewicz (w:) W. Jaśkiewicz, Cz. Jackowiak, W. Piotrowski, *Prawo pracy. Zarys wykładu*, Poznań 1967, s. 153.

³ Szerzej G. Jellinek, *System der subjektiven öffentlichen Rechte*, Freiburg 1892, s. 203 i n.; G. Meyer, *Lehrbuch des deutschen Staatsrechts*, Leipzig 1895, s. 453 i n.

⁴ W. Jaśkiewicz, *Studia nad sytuacją prawną pracowników państwowych*, t. 1. *Formy prawne służby państwowej w niemieckim prawie urzędniczym. Stosunek służbowy w prawie urzędniczym RP*, Poznań 1961, s. 5 i n.

⁵ J. Starościał, *Elementy nauki administracji*, Warszawa 1964, s. 258.

⁶ Por. W. Jaśkiewicz, *Stosunki służbowe w administracji*, Warszawa–Poznań 1969, s. 23 i n.

Tak rozumiane „stosunki służbowe” w zasadzie odpowiadają wykształconej w nauce prawa kategorii „stosunku prawnego”. W ujęciu modelowym „stosunek prawny”, podobnie jak kategoria „sytuacji prawnej”, to pojęcia-narzędzia prawoznawstwa, za pomocą których można opisywać obowiązujące prawo. Nie we wszystkich dziedzinach prawa mogą być te kategorie teoretyczne wykorzystywane, czego przykładem jest prawo karne. Niemniej w dwóch pozostałych podstawowych gałęziach prawa od lat służą do opisu zjawisk i stanów prawnych. Stąd też wyróżnia się jako podstawowe stosunki cywilnoprawne (prywatnoprawne) oraz stosunki administracyjnoprawne (publicznoprawne). W niektórych kompleksowych gałęziach prawa wyróżnia się także charakterystyczne i swoiste dla tych gałęzi stosunki prawne, np. stosunki pracy. Właśnie między tymi ostatnimi dwoma rodzajami stosunków prawnych, które są zinstytucjonalizowane, należy upatrywać specyfiki stosunków służbowych. *Prima facie* można przyjąć, że stosunki służbowe stanowią w dużej mierze stosunki o charakterze administracyjnoprawnym, bo przez swoje *ratio legis* oddają pozycję prawną jednostki wobec władzy publicznej na tle wykonywania służby publicznej, z tym zastrzeżeniem, że zawierają one też pewne elementy charakterystyczne dla stosunków pracy, gdyż dotyczą pozostawania w zatrudnieniu⁷.

Niewątpliwie kreują one podstawy swoistego zatrudnienia. Zatrudnienia nieodpowiadającego w pełni konstrukcji typowych stosunków pracy nawet w świetle występującej na gruncie prawa pracy tzw. teorii służby, zakładającej zbliżenie stosunków pracy i stosunków służbowych⁸. Obok służbowych stosunków pracowniczych mogą być przy tym uznane za formę szeroko rozumianego zatrudnienia niepracowniczego⁹. Bez wątplenia kreują bowiem zatrudnienie administracyjnoprawne¹⁰. Niepracownicze stosunki służbowe są zatem stosunkami o charakterze

⁷ Por. W. Jaśkiewicz, *Stosunek służbowy a stosunek pracy*, *Ruch Prawniczy i Ekonomiczny* 1960, z. 2, s. 36. Zob. także T. Kuczyński, *Właściwość sądu administracyjnego w sprawach stosunków służbowych*, Wrocław 2000, s. 50 i n.

⁸ W. Szubert, *O charakterze prawnym stosunku pracy*, *PiP* 1964, z. 7, s. 89 i n.

⁹ W. Sanetra, *Uwagi w kwestii zakresu podmiotowego kodeksu pracy (w:) Prawo pracy a wyzwanie XXI wieku. Księga jubileuszowa Profesora Tadeusza Zielińskiego*, pod red. M. Matey-Tyro-wicz, L. Nawackiego, B. Wagner, Warszawa 2002, s. 315 i n.; K.W. Baran, *Pojęcie i systematyka zatrudnienia niepracowniczego (w:) System prawa pracy, t. VII. Zatrudnienie niepracownicze*, pod red. K.W. Barana, Warszawa 2015, s. 21 i n.; tenże, *O systematyce i delimitacji niepracowniczych stosunków zatrudnienia (w:) Z zagadnień prawa pracy i prawa socjalnego. Księga jubileuszowa Profesora Herberta Szurgacza*, pod red. Z. Kubota, T. Kuczyńskiego, Wrocław 2011, s. 29 i n.

¹⁰ Szerzej T. Kuczyński, E. Mazurczak-Jasińska, *Administracyjnoprawne zatrudnienie niepracownicze (w:) System prawa pracy, t. VII. Zatrudnienie niepracownicze*, pod red. K.W. Barana, Warszawa 2015, s. 391 i n. oraz powołana tam literatura.

administracyjnoprawnym¹¹. Na tle stosunków pracy są one wtedy stosunkami służbowymi *sensu stricto*.

Dla określenia ich istoty kluczowe znaczenie ma pojęcie „służba”, którą determinuje specyfika zatrudnienia osoby w charakterze funkcjonariusza służby mundurowej czy żołnierza zawodowego. Łączy ją z podmiotem zatrudniającym relacja prawna o charakterze administracyjnoprawnym. Jej źródłem jest jednostronny akt administracyjny, którego konstrukcja wywodzi się z prawa administracyjnego. Zatrudnienie w ramach służby odbywa się przy tym w warunkach dobrowolnego podporządkowania, jednak przy zapewnieniu znacznej dyspozycyjności osoby wobec podmiotu zatrudniającego. Przy czym treść aktu administracyjnego nie wyznacza warunków pełnienia służby, albowiem wynikają one bezpośrednio z przepisów prawa, które mają charakter bezwzględnie obowiązujący i wprost kształtują sytuację prawną. Warunki służby nie obejmują tylko podległości służbowej i poddania się znacznej dyspozycyjności, ale mogą ograniczać przysługujące każdemu prawa i wolności człowieka i obywatela, w tym zasadę *in dubio pro libertate*. Wykonywanie służby odbywa się przy tym w warunkach znacznego związania, jednak także po stronie państwa, czego wyrazem jest zamierzona trwałość stosunków służbowych wyznaczona warunkami i wymogami dotyczącymi zwolnienia ze służby, w tym w ramach odpowiedzialności dyscyplinarnej. Ceną za te ograniczenia są przywileje socjalne oraz niejednokrotnie odmienne zasady ponoszenia odpowiedzialności majątkowej. Praktyczna realizacja służby dyskontuje się przy tym na państwo jako całość, a nie na konkretną jednostkę organizacyjną, w której odbywa się zatrudnienie.

Niemniej jednak na pojęcie „stosunki służbowe” można patrzeć nie tylko z subiektywistycznego punktu widzenia, ale także przez pryzmat obiektywnego systemu prawnego. Pojęcie prawne „stosunki służbowe” oddaje przecież pewien fragment porządku prawnego, którego nie da się opisać za pomocą teorii stosunku prawnego. Mogą bowiem występować zdarzenia prawne, które będą powodować niezależne zmiany sytuacji prawnej szeroko rozumianego państwa albo niezależne zmiany sytuacji prawnej osób połączonych z szeroko rozumianym państwem w związku z wykonywaniem przez nie funkcji publicznych, co odbywa się bez wpływu na dotychczasową treść relacji zachodzącej między tymi podmiotami. W tym znaczeniu stosunki służbowe to także określony przedmiot regulacji prawnej.

¹¹ K.W. Baran (w:) *Kodeks pracy. Komentarz*, pod red. K.W. Barana, Warszawa 2016, s. 28–29; J. Stelina, *Geneza i kierunki rozwoju prawa stosunków służbowych w Polsce* (w:) *System Prawa Administracyjnego*, t. 11. *Stosunek służbowy*, pod red. R. Hausera, Z. Niewiadomskiego, A. Wróbla, Warszawa 2011, s. 115 i n.

W sensie normatywnym zakres pojęcia „stosunki służbowe” oddaje kompleks norm prawnych, który pozwala niewątpliwie uznać stosunki służbowe za odrębną instytucję prawną, a być może nawet szerszą sferę regulacji prawnej w postaci „działu prawa”, bez wchodzenia tu w ewentualną jego nazwę¹².

W sensie dogmatycznoprawnym pojęcie „stosunku służbowego” może być opisane za pomocą kategorii stosunku prawnego. W świetle pojęć i konstrukcji teoretycznych prawoznawstwa „stosunkom służbowym” najbliższą bowiem do kategorii „stosunku prawnego”.

Za T. Kuczyńskim można przyjąć, że jest to kategoria stosunku prawnego zachodzącego między określonymi podmiotami, którego treścią są prawa i obowiązki stron, a przedmiotem zachowanie wymagane od osoby zobowiązanej, odniesione do treści służby, regulowane przepisami prawa publicznego (administracyjnego, konstytucyjnego), a także przepisami prawa pracy¹³.

1.2. POJĘCIE I NATURA STOSUNKU SŁUŻBOWEGO

Jeśli chodzi o stosunki służbowe funkcjonariuszy służb mundurowych oraz żołnierzy zawodowych, to są one głównie przedmiotem regulacji prawa administracyjnego. O ile pojęcie „żołnierz zawodowy” ma charakter normatywny, o tyle pojęcie „służby mundurowe” jest na tym tle wybitnie konwencjonalne¹⁴. Pojęcie służb mundurowych należy wiązać ze szczególnie nazwaną organizacją publiczną, zorganizowaną na wzór wojskowy, przez co stanowiącą formację¹⁵, której budowa oparta jest na zasadzie jednolitości¹⁶, niejednokrotnie umundurowaną i uzbrojoną, powołaną do wykonywania zadań publicznych z zakresu ochrony bezpieczeństwa, porządku i spokoju publicznego z wykorzystaniem szczególnych prawnych środków działania o charakterze władczym i do

¹² Wydaje się, że adekwatną nazwą może tu być „prawo służbowe” lub wyżej powołane „prawo stosunków służbowych”.

¹³ T. Kuczyński, *Pojęcie i przedmiot...*, s. 7. Por. także P. Szustakiewicz, *Stosunki służbowe funkcjonariuszy służb mundurowych i żołnierzy zawodowych jako sprawa administracyjna*, Warszawa 2012, s. 17.

¹⁴ Występuje tu równoległe pojęcie „służby (formacje) zmilitaryzowane”.

¹⁵ Zob. J. Dobkowski, *Ewolucja pojęcia „formacja” w polskim prawie administracyjnym (w:) 100-lecie Policji. Organizacja i funkcjonowanie*, pod red. E. Ury, M. Pomykały, S. Pieprznego, Rzeszów 2019, s. 40 i n.

¹⁶ Zob. J. Dobkowski, *Zasada jednolitości jako dyrektywa organizacji formacji ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego w Polsce (w:) Policja – między historią a prawem. Studia ofiarowane Profesorowi Piotrowi Majerowi w czterdziestopięciolecie pracy naukowej i siedemdziesięciolecie urodzin*, pod red. J. Dobkowskiego, N. Kasparka, A. Misiuka, Olsztyn 2022, s. 363 i n.

tego przez bezpośrednio (wprost) upoważnionych przez ustawę funkcjonariuszy, czyli bez koncentracji kompetencji administracyjnych i innych uprawnień na wyodrębnionych rzeczowo organach władzy publicznej¹⁷. Szczególny status prawny tych funkcjonariuszy jest regulowany ustawami zaliczanymi do źródeł prawa administracyjnego. Ustawa taka, aby posiadała przymiot tzw. pragmatyki służbowej w zakresie regulacji sytuacji prawnej funkcjonariuszy określonej służby mundurowej, nie może zawierać ogólnych odesłań do kodeksu pracy i pozakodeksowego prawa pracy. Innymi słowy, przepisami związkowymi nie mogą być w szczególności postanowienia ustaw zaliczanych do źródeł prawa urzędniczego: ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych, ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej, ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych. Oczywiście mogą występować odesłania w poszczególnych kwestiach szczegółowych, ale chodzi tu jednak o samoistne i względnie całościowe regulowanie ustawy statusu służbowego funkcjonariusza danej służby mundurowej czy, inaczej, stosunku służbowego funkcjonariusza tej służby mundurowej. W konsekwencji w zakresie nieuregulowanym ustawami pragmatycznymi nie stosuje się przepisów kodeksu pracy na zasadzie jego art. 5¹⁸. Z tego punktu widzenia za służbę mundurową nie można uznać Inspekcji Transportu Drogowego, czy straży gminnych.

Źródłem takiego stosunku służbowego pozostaje nominacja¹⁹. Nominacja bowiem wywodzi się materialnie właśnie ze stosunku służbowego²⁰. Mianowanie lub powołanie nie będzie jednak podstawą nawiązania stosunku pracy w rozumieniu art. 2 k.p. Będą tu występowały odrębne stosunki służbowe, oparte na przepisach pragmatycznych, których podstawą nawiązania jest nominacja, nazywana w przepisach prawnych z różnych okresów „mianowaniem w służbie”, „powołaniem do pełnienia służby”, „skierowaniem do określonej służby”, rzadziej „wyznaczeniem na dane stanowisko służbowe” lub „powierzeniem danego stanowiska służbowego”. W obowiązującym obecnie ustawodawstwie najczęściej stosuje się konstrukcję mianowania.

¹⁷ Por. P. Szustakiewicz, *Istota stosunku służbowego (w:) Stosunek służbowy w formacjach mundurowych*, pod red. W. Maciejki, P. Szustakiewicza, Warszawa 2015, s. 6; M.A. Liwo, *Służby mundurowe jako kategoria języka prawniczego*, PPP 2015, nr 2, s. 20 i n.; M.A. Liwo, *Status służb mundurowych i funkcjonariuszy w nich zatrudnionych*, Warszawa 2013.

¹⁸ Por. T. Zieliński, *Stosunek prawa pracy do prawa administracyjnego*, Warszawa 1977, s. 180; W. Jaśkiewicz, *Zagadnienia ogólne kodeksu pracy (w:) Studia nad kodeksem pracy*, pod red. W. Jaśkiewicza, Poznań 1975, s. 35 i n.

¹⁹ P. Szustakiewicz, *Stosunki służbowe...*, s. 21 i n.

²⁰ Por. W. Jaśkiewicz, *Akt administracyjny jako podstawa nawiązania stosunku pracy (w:) Studia z zakresu prawa administracyjnego ku czci prof. dra Mariana Zimmermanna*, pod red. T. Cypriana i in., Poznań 1973, s. 217 i n.

Tom XII *Systemu prawa pracy* stanowi kompleksowe opracowanie zagadnień prawnych związanych z zatrudnieniem administracyjnoprawnym funkcjonariuszy i żołnierzy zawodowych.

Czytelnicy odnajdą tu omówienie problematyki dotyczącej m.in.:

- źródeł i funkcji prawa zatrudnienia administracyjnoprawnego,
- nawiązania i ustania stosunku służbowego,
- uprawnień socjalnych funkcjonariuszy i żołnierzy zawodowych,
- ochrony danych osobowych w zatrudnieniu administracyjnoprawnym,
- zbiorowego prawa zatrudnienia administracyjnoprawnego,
- uprawnień emerytalno-rentowych funkcjonariuszy i żołnierzy zawodowych.

Autorami tomu są uznani przedstawiciele nauki prawa pracy, którzy reprezentują ośrodki naukowe z całego kraju i wyróżniają się znacznym dorobkiem w zakresie opracowanych zagadnień.

Publikacja jest przeznaczona dla wszystkich, którzy chcą pogłębić swoją wiedzę nie tylko w sferze charakterystyki i specyfiki zatrudnienia administracyjnoprawnego, lecz także uprawnień socjalnych funkcjonariuszy i żołnierzy zawodowych.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: 801 04 45 45
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

CENA 359 ZŁ (W TYM 5% VAT)